

MUSTAFA DEDE EFENDİ, Kûçek
(ö. 1095/1684)**Türk mûsikisi bestekârı.**

Edirne'de doğdu ve orada yetişti. Mûsiki kaynaklarında Kûçek (Köçek) Derviş Mustafa olarak tanındı. Mevlevîye tarikatına intisabından sonra Edirne Mevlevîhânesi'nde çilesini tamamlayarak dergâhın açşıbaşılığına tayin edildi. Dönemin üstatlarından mûsiki öğrenim kendini yetiştirdi. IV. Mehmed devrinde şöhrete ulaştı ve ünlü mûsikişinaslar arasında yer aldı. Edirneli şair Mehmed Rüşdî onun vefatı üzerine şu mısraı yazmıştır: "Bülbül-i güzlâr-ı cennet ola Kûçek Mustafa (1095)."

Esad Efendi'nin *Atrabü'l-âsâr*'da sesinin güzelliğinden ve üslûbunun parlaklığından söz ettiği Mustafa Dede'nin en önemli yanı bestekârlığıdır. Onun bestelediği bayatî makamındaki âyin, günümüze ulaşmış Mevlevî âyinleri içinde bestekâr bilinen ilk âyin olma özelliğini taşımakta ve melodik yapısı itibariyle türünün en başarılı örneklerinden kabul edilmektedir. Rauf Yektâ Bey, âyinin güftesinde aruz usule tatbikinde en küçük bir ikâ' hatasına rastlanmayışından ve güfte taksimatındaki güçlükleri halletmede gösterdiği maharetin ortaya koyduğu usul-makam-melodi uyumuyla sağlanan beste tekniğinden övgüyle bahseder. *Atrabü'l-âsâr*'da Mustafa Dede'nin pek çok eser bestelediği kaydedilmişse de Yılmaz Öztuna, beş adet peşrev ve saz semâisinin tesbit edildiğini yazar.

Rauf Yektâ Bey, şifahi bir bilgiye dayanarak bayatî Mevlevî âyininin bestekârı Kûçek Mustafa Dede'nin Afyonkarahisar Mevlevîhânesi şeyhlerinden Mustafa Dede ile (ö. 1100/1688-89) aynı kişi olabileceği şeklinde bir kanaat belirtmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebüshakzâde Esad Efendi, *Atrabü'l-âsâr*, İÜ Ktp., TY, nr. 6204, vr. 17^a-18^a; *Türk Musikisi Klasiiklerinden Mevlevî Âyinleri* (İstanbul Konservatuvarı neşriyatı), İstanbul 1934, VII, 313-326, ayrıca bk. Rauf Yektâ'nın önsözü, s. III-VI; Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s. 307; a.mlf., "Edirne'de Yetişen Musikîşinaslar", *Damla*, sy. 9, Edirne 1948, s. 138; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul 1942, I, 25, 41-43, 78-80; Halil Can, "Mevlevî Musikisinde Beyatî Âyininin Yeri ve Bestekârı", *Mevlânâ Güldestesi*, Konya 1965, s. 51-53; Abdülbâki Gölpinarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul 1983, s. 456-457; Yusuf İlgar, *Tarih Boyunca Afyonda Mevlevîlik*, Afyon 1983, s. 82-84; Mehmet Nazmi Özalp, *Türk Mûsikisi Tarihi*, İstanbul 2000, I, 383-384; Hüseyin Sadeddin Arel, "Türk Bestekârlarının Tercemeihal-

leri", *MM*, sy. 20 (1949), s. 22; Hayri Yenigün, "Köçek Derviş Mustafa Efendi", a.e., sy. 129 (1958), s. 278-280; Öztuna, *BTMA*, II, 77.

 NURİ ÖZCAN

MUSTAFA DEDE EFENDİ, Nakşî

(bk. NAKŞİ MUSTAFA DEDE).

MUSTAFA EFENDİ, Bâlfizâde

(ö. 1073/1662)

Osmanlı şeyhülislâmı.

Aslen Kastamonulu olup İstanbul'da doğdu (*Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Miftâh*, vr. 155^a). Bâfi Efendi arasında bir mahalle imamının oğludur. Eserlerinde künyesini Mustafa b. Bâfi b. Süleyman el-İstanbulî şeklinde verir. İlk tahsilini tamamladıktan sonra Şeyhülislâm Hocazâde Mehmed Efendi'ye intisap ederek ondan mülâzim oldu. Ardından müderrisliğe geçti ve Cemâziyelâhîr 1025'te (Haziran-Temmuz 1016) Sitti Hatun, Muharrem 1029'da (Aralık 1619) Mesih Paşa, Safer 1030'da (Ocak 1621) İbrâhim Paşa-yı Atîk, Şâban 1030'da (Temmuz 1621) Osman Paşa, Şâban 1032'de (Haziran 1623) Ayşe Sultan medreselerine, Cemâziyelevvel 1033'te (Mart 1624) Sahnı Semân medreselerinden birine, Cemâziyelâhîr 1035'te (Mart 1626) Edirne Sultan Bayezid Medresesi'ne müderris oldu. Rebülevvel 1037'de (Kasım 1627) azledildi ve yeni bir görev için üç yıl kadar bekledi. Zilkade 1040'ta (Haziran 1631) Hâkâniyye-i Vefâ Medresesi'ne gönderildi.

Bundan sonra kadılığa geçti. Rebülevvel 1042'de (Eylül-Ekim 1632) Muharrem 1043'ten (Temmuz 1633) başlamak üzere (tevkit) Medine kadısı oldu ve iki yıl burada görevde kaldı. Resmî hizmet süresini tamamlayınca İstanbul'a döndü (Muharrem 1045 / Temmuz 1635). Dört yıl herhangi bir vazife alamadı. Muharrem 1049'da (Mayıs 1639) Üsküdar kadılığına getirildi. Bu görevi iki yıl sürdü, Rebülevvel 1051'de (Haziran 1641) mâzul olup Mudurnu kazası arpalık olarak tahsis edildi. Rebülevvel 1057'de (Nisan 1647) Bursa kadılığı pâyesiyile Galata kadılığına getirildi. Beş ay sonra azledildi. Rebülevvel 1058'de (Nisan 1648) Çivizâde Şeyh Mehmed Efendi'nin yerine Rumeli kazaskeri olduysa da üç ay içinde emekliye ayrıldı, kendisine tahsis edilen arpalıklarıyla geçindi. Ramazan 1062'de (Ağustos 1652) Hocazâde Mesud Efendi'nin yerine Anadolu kazaskerliğine getirildi. Muharrem 1063'te (Aralık 1652) görevden ayrıldı (Karaçelebizâde Abdüla-

ziz Efendi, s. 117, 145) ve kendisine çeşitli arpalıklar tahsis edildi.

Mustafa Efendi, 3 Safer 1067'de (21 Kasım 1656) Hanefî Mehmed Efendi'nin yerine şeyhülislâm oldu (Vecîhî Hasan, s. 146; Naîmâ, VI, 230). Kaynaklarda karakteri ve idarî tasarrufları hakkında umumiyetle rakiplerinden aktarılan ağır ithamlara yer verilmekle birlikte (Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi, s. 291-292) altı ay gibi kısa bir süre sonra (9 Şâban 1067 / 23 Mayıs 1657) şeyhülislâmlıktan alınmasının ardında köklü islahata girişen Veziriazam Köprülü Mehmed Paşa'nın icraatına ayak uyduramamasının yattığı anlaşılmaktadır. Bunda Köprülü Mehmed Paşa'nın himaye ettiği Bolevî Mustafa Efendi'yi bu göreve getirmek istemesinin de rolü vardır. Azlinden sonra kendisine Filibe kazası arpalık verilip bizzat oraya gitmesi emredilmişti. Galata kadılığına tayin edilerek on gün kadar bu görevde kalan oğlunun da onunla beraber gitmesi ferman olundu (a.g.e., s. 303). Zilhicce 1067'de (Eylül 1657) kendisine Filibe kazası yerine Yanbolu ile (a.g.e., s. 333) Nevâhî kazaları tahsis edildi. Muharrem 1069'da (Ekim 1658) arpalıkları Gümülcine ve Vize kazalarına çevrildi. Receb 1072'de (Mart 1662) arpalık olarak yeniden Ayıntab kazası verildi. 1073 Cemâziyelevvelinde (Aralık 1662) vefat etti. Sütüce'de medfun olup mezarı kaybolmuştur. Mustafa Efendi'nin rakibi olan Kara-

Bâlfizâde Mustafa Efendi'nin bir fetvası (*İlmîyye Salnâme-si*, s. 473)

